

KTH Teknikvetenskap

**SF1624 Algebra och geometri
Tentamen
Tisdagen den 20 maj, 2014**

Skrivtid: 08:00-13:00

Tillåtna hjälpmedel: inga

Examinator: Roy Skjelnes

Tentamen består av nio uppgifter som vardera ger maximalt fyra poäng.

Del A på tentamen utgörs av de tre första uppgifterna. Till antalet erhållna poäng från del A adderas dina bonuspoäng. Poängsumman på del A kan dock som högst bli 12 poäng. Bonuspoängen beräknas automatiskt. Antal bonuspoäng framgår från resultatsidan.

De tre följande uppgifterna utgör del B och de tre sista uppgifterna del C, som främst är till för de högre betygen.

Betygsgränserna vid tentamen kommer att ges av

Betyg	A	B	C	D	E	Fx
Total poäng	27	24	21	18	16	15
varav från del C	6	3	-	-	-	-

För full poäng på en uppgift krävs att lösningen är väl presenterad och lätt att följa. Det innebär speciellt att införda beteckningar ska definieras, att den logiska strukturen tydligt beskrivs i ord eller symboler och att resonemangen är väl motiverade och tydligt förklarade. Lösningar som allvarligt brister i dessa avseenden bedöms med högst två poäng.

Var god vänd!

DEL A

1. Planet P innehåller punkterna $(1, 1, 0)$, $(0, 3, 1)$ och $(2, 2, 2)$.
- (a) Bestäm en ekvation, på formen $ax + by + cz + d = 0$, för planet P . **(2 p)**
- (b) Bestäm en ekvation för det plan som är ortogonalt mot P och som innehåller linjen $(x, y, z) = (t + 1, 2t, 1 - t)$. **(2 p)**

2. För varje givet tal a har vi följande ekvationssystem i tre okända x, y och z :

$$\begin{cases} 2x + 9y + 4z & = 3 \\ -2x + 7y + 2z & = 1 \\ 2x + y + (a^2 - 1)z & = 1 \end{cases}$$

- (a) Avgör om $(1, 1, 1)$ är med i lösningsmängden när $a = 0$. **(1 p)**
- (b) Bestäm lösningsmängden när $a = 2$. **(1 p)**
- (c) Bestäm för vilka värden på a som ekvationssystemet har en unik lösning, saknar lösning, respektive har oändligt många lösningar. **(2 p)**
3. Diagonalisera matrisen

$$A = \begin{bmatrix} 2 & 3 \\ -1 & -2 \end{bmatrix},$$

och beräkna sedan A^{17} . **(4 p)**

DEL B

4. I $\mathbb{R}^4$ har vi följande vektorer

$$\vec{u}_1 = \begin{bmatrix} 1 \\ -1 \\ 2 \\ 1 \end{bmatrix}, \quad \vec{u}_2 = \begin{bmatrix} 1 \\ 2 \\ 1 \\ -1 \end{bmatrix}, \quad \vec{u}_3 = \begin{bmatrix} -1 \\ -8 \\ 1 \\ 5 \end{bmatrix}, \quad \vec{u}_4 = \begin{bmatrix} 1 \\ 1 \\ 1 \\ 1 \end{bmatrix} \quad \text{och} \quad \vec{u}_5 = \begin{bmatrix} -7 \\ 2 \\ 4 \\ 1 \end{bmatrix}.$$

Delrummet $V = \text{Span}\{\vec{u}_1, \vec{u}_2, \vec{u}_3, \vec{u}_4\}$ har dimension tre.

- (a) Bestäm en bas för V . **(1 p)**
 (b) Avgör om $V^\perp = \text{Span}\{\vec{u}_5\}$. **(2 p)**
 (c) Skriv V som lösningsmängden till ett linjärt ekvationssystem. **(1 p)**

5. Vid en laboration får två studenter följande mätvärden

t (ms)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
x (mm)	0	1	1	1	2	2	2	2	3	3	3

Mätutrustningen är inte speciellt tillförlitlig och för att få ut det mest av mätningarna bestämmer sig studenterna för att använda minsta kvadratmetoden för att få reda på vilket linjärt samband $x = at + b$ som bäst passar de gjorda mätningarna. Den ena studenten hävdar att man skulle tjäna på att göra en substitution som leder till att man istället skriver sambandet som $x = a(t - 5 \text{ ms}) + b$.

- (a) Utför de räkningar som behövs för att bestämma det linjära sambandet, antingen med eller utan substitutionen. **(3 p)**
 (b) Förklara varför det ena sättet leder till en lättare beräkning. **(1 p)**

6. Låt L vara en linje genom origo i planet. Låt $T: \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}^2$ vara den linjära avbildning som speglar planet i linjen L . Vi låter N vara linjen som är ortogonal mot L och som går genom origo. Låt $\vec{u}$ vara en riktningsvektor för L , och $\vec{n}$ en riktningsvektor för N .

- (a) Vad är $T(\vec{u})$, och vad är $T(\vec{n})$? **(1 p)**
 (b) Bestäm egenvektorer och egenvärden till avbildningen T . **(1 p)**
 (c) Skriv $T(3\vec{u} + 4\vec{n})$ som en linjärkombination av $\vec{u}$ och $\vec{n}$. **(2 p)**

Var god vänd!

DEL C

7. Bestäm alla linjära avbildningar $T: \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ som uppfyller följande två krav: **(4 p)**

(a) Vektorerna

$$\begin{bmatrix} 1 \\ -1 \\ 0 \end{bmatrix} \quad \text{och} \quad \begin{bmatrix} 0 \\ 1 \\ 1 \end{bmatrix}$$

utgör en bas för nollrummet för T .

(b) Bildrummet för T är linjen med riktningsvektor $\begin{bmatrix} 0 \\ 0 \\ 1 \end{bmatrix}$.

8. På Algebramuseet finns en projektionsmaskin. Om man stoppar in en vektor $\vec{v}$ i $\mathbb{R}^3$ och trycker på en knapp så matar maskinen ut den ortogonala projektionen av $\vec{v}$ på ett (fixerat) tvådimensionellt delrum W till $\mathbb{R}^3$.

Maskinen börjar bli gammal och håller bara för två knapptryckningar till. Tyvärr går den inte att reparera så museets chefsingenjör vill i stället bygga en ny maskin med exakt samma funktion. Problemet är att hon inte vet vilket delrum W maskinen är byggd för.

Chefsingenjören är visserligen väldigt bra på linjär algebra, men räcker två knapptryckningar för att hon säkert ska kunna lista ut vad W är innan maskinen går sönder?

(4 p)

9. Låt A vara en symmetrisk 4×4 -matris som har följande två egenskaper:

(a) Rangen till matrisen A är 2.

(b) Vektorerna

$$\begin{bmatrix} 1 \\ 2 \\ 0 \\ 1 \end{bmatrix} \quad \text{och} \quad \begin{bmatrix} 0 \\ 1 \\ 1 \\ 0 \end{bmatrix}$$

är egenvektorer med egenvärdet 2.

Bestäm alla egenvektorer till A .

(4 p)

KTH Teknikvetenskap

SF1624 Algebra och geometri
Lösningsförslag till tentamen 2014-05-20

DEL A

1. Planet P innehåller punkterna $(1, 1, 0)$, $(0, 3, 1)$ och $(2, 2, 2)$.
- (a) Bestäm en ekvation, på formen $ax + by + cz + d = 0$, för planet P . **(2 p)**
- (b) Bestäm en ekvation för det plan som är ortogonalt mot P och som innehåller linjen $(x, y, z) = (t + 1, 2t, 1 - t)$. **(2 p)**

Lösning. (a) Vi betecknar $K = (1, 1, 0)$, $L = (0, 3, 1)$ och $M = (2, 2, 2)$. Allmänt plan som passerar punkten K har ekvation

$$A(x - 1) + B(y - 1) + Cz = 0,$$

där vektoren av koefficienter (A, B, C) är en normalvektor till planet. Vi söker normalvektorn som kryssprodukt

$$\mathbf{n} = KL \times KM.$$

Vi har $KL = (-1, 2, 1)$ och $KM = (1, 1, 2)$. Detta ger oss

$$\mathbf{n} = \begin{vmatrix} \mathbf{i} & \mathbf{j} & \mathbf{k} \\ -1 & 2 & 1 \\ 1 & 1 & 2 \end{vmatrix} = (3, 3, -3).$$

Planets ekvationen blir $3(x - 1) + 3(y - 1) + 3z = 0$ eller enklare $x + y - z = 2$.

(b) Sökta planet Q är parallellt med normalvektor $\mathbf{n} = (3, 3, -3)$ till planet P . Dessutom är det parallellt också med linjens riktningsektorn $\mathbf{r} = (1, 2, -1)$. Vi får då normalvektorn $\mathbf{N}$ till planet Q som kryssprodukt

$$\mathbf{N} = \mathbf{n} \times \mathbf{r} = \begin{vmatrix} \mathbf{i} & \mathbf{j} & \mathbf{k} \\ 3 & 3 & -3 \\ 1 & 2 & -1 \end{vmatrix} = (3, 0, 3).$$

Ekvation av planet Q blir då $3x + 3z + D = 0$. För att bestämma konstanten D stoppar vi linjens koordinater $x = t + 1$, $y = 2t$, $z = 1 - t$ till planets ekvation. Detta ger oss $D = -6$ och ekvationen blir $3x + 3z - 6 = 0$ eller enklare $x + z = 2$.

□

Svar:

- (a) $x + y - z = 2$

(b) $x + z = 2$

2. För varje givet tal a har vi följande ekvationssystem i tre okända x, y och z :

$$\begin{cases} 2x + 9y + 4z = 3 \\ -2x + 7y + 2z = 1 \\ 2x + y + (a^2 - 1)z = 1 \end{cases}$$

- (a) Avgör om $(1, 1, 1)$ är med i lösningsmängden när $a = 0$. **(1 p)**
 (b) Bestäm lösningsmängden när $a = 2$. **(1 p)**
 (c) Bestäm för vilka värden på a som ekvationssystemet har en unik lösning, saknar lösning, respektive har oändligt många lösningar. **(2 p)**

Lösning. (a) För $a = 0$ har vi systemet

$$\begin{cases} 2x + 9y + 4z = 3 \\ -2x + 7y + 2z = 1 \\ 2x + y - z = 1 \end{cases}$$

Substitutionen av $x = 1, y = 1, z = 1$ i första ekvationen visar att $(1, 1, 1)$ inte ligger i lösningsmängden.

(b) Vi substituerar $a = 2$ och löser systemet

$$\begin{cases} 2x + 9y + 4z = 3 \\ -2x + 7y + 2z = 1 & E2 + E1 \\ 2x + y + 3z = 1 & E3 - E1 \end{cases}$$

$$\begin{cases} 2x + 9y + 4z = 3 \\ 16y + 6z = 4 \\ -8y - z = -2 & E2/2 + E3 \end{cases}$$

$$\begin{cases} 2x + 9y + 4z = 3 \\ 16y + 6z = 4 \\ 2z = 0. \end{cases}$$

Härav $z = 0, y = 1/4, x = 3/8$.

Systemet har exakt en lösning $x = 3/8, y = 1/4, z = 0$, dvs lösningsmängden består av exakt en punkt $(3/8, 1/4, 0)$. Alltså är lösningsmängden $\{(3/8, 1/4, 0)\}$.

(c) Låt A beteckna ekvationssystemets koefficientmatris. Ett kvadratisk ekvationssystem har exakt en lösning om och endast om $\det(A) \neq 0$. Vi beräknar

$$\det(A) = \begin{vmatrix} 2 & 9 & 4 \\ -2 & 7 & 2 \\ 2 & 1 & (a^2 - 1) \end{vmatrix}$$

vid radutveckling langs med tredje raden. Detta ger

$$2 \det \begin{bmatrix} 9 & 4 \\ 7 & 2 \end{bmatrix} - 1 \det \begin{bmatrix} 2 & 2 \\ -2 & 2 \end{bmatrix} + (a^2 - 1) \det \begin{bmatrix} 2 & 9 \\ -2 & 7 \end{bmatrix}.$$

Detta ger att

$$\det(A) = 2 \cdot (-10) - 1 \cdot (12) + (a^2 - 1)(32) = 32(a^2 - 2).$$

Ekvationssystemet har exakt en unik lösning när $a \neq \pm\sqrt{2}$. När vi insätter $a = \pm\sqrt{2}$ då har vi att 2 gånger den tredje raden in total matrisen adderad till den andra raden, ger första raden. Det följer att totalmatrisen har rang 2, och att det finns oändligt många lösningar.

□

Svar:

- (a) Punkten $(1, 1, 1)$ ligger inte i lösningsmängden.
- (b) Lösningsmängden är $\{(3/8, 1/4, 0)\}$, (innehåller endast en punkt).
- (c) Ekvationssystemet har exakt en lösning när $a \neq \pm\sqrt{2}$. Oändligt många lösningar när $a = \pm\sqrt{2}$.

3. Diagonalisera matrisen

$$A = \begin{bmatrix} 2 & 3 \\ -1 & -2 \end{bmatrix},$$

och beräkna sedan A^{17} .

(4 p)

Lösning. Eigenvärden: Från den karakteristiska ekvationen

$$\det(A - \lambda I) = 0 \Leftrightarrow \begin{vmatrix} 2 - \lambda & 3 \\ -1 & -2 - \lambda \end{vmatrix} = 0 \Leftrightarrow \lambda^2 - 1 = 0$$

får vi två egenvärden $\lambda_1 = -1$ och $\lambda_2 = 1$

Motsvarande *egenvektorer* bestämmer vi med hjälp av ekvationen

$$(A - \lambda I)\vec{v} = \vec{0} \quad \text{dvs} \quad \begin{bmatrix} 2 - \lambda & 3 \\ -1 & -2 - \lambda \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x \\ y \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 \\ 0 \end{bmatrix}$$

För $\lambda_1 = -1$ har vi

$$\begin{bmatrix} 3 & 3 \\ -1 & -1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x \\ y \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 \\ 0 \end{bmatrix}$$

eller

$$\begin{cases} 3x + 3y = 0 \\ -x - y = 0 \end{cases} \Leftrightarrow y = t, x = -t$$

Vi väljer en egenvektor $\vec{v}_1 = \begin{bmatrix} -1 \\ 1 \end{bmatrix}$.

På liknande sätt får vi att $\vec{v}_2 = \begin{bmatrix} -3 \\ 1 \end{bmatrix}$ är en egenvektor som svarar mot $\lambda_2 = 1$

Matrisen har två linjärt oberoende egenvektorer och därmed kan diagonaliseras.

Diagonalisering:

Vi bildar matriserna

$$P = [\vec{v}_1 | \vec{v}_2] = \begin{bmatrix} -1 & -3 \\ 1 & 1 \end{bmatrix},$$

$$D = \begin{bmatrix} \lambda_1 & 0 \\ 0 & \lambda_2 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} -1 & 0 \\ 0 & 1 \end{bmatrix}$$

och beräknar

$$P^{-1} = \frac{1}{2} \begin{bmatrix} 1 & 3 \\ -1 & -1 \end{bmatrix}$$

Då gäller

$$P^{-1}AP = D \quad \text{eller ekvivalent} \quad A = PDP^{-1}.$$

Nu beräknar vi potensen A^{17} .

$$\begin{aligned} A^{17} &= (PDP^{-1})(PDP^{-1}) \cdots (PDP^{-1}) = PD^{17}P^{-1} \\ &= PD^{17}P^{-1} = \begin{bmatrix} -1 & -3 \\ 1 & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} (-1)^{17} & 0 \\ 0 & 1^{17} \end{bmatrix} \cdot \frac{1}{2} \begin{bmatrix} 1 & 3 \\ -1 & -1 \end{bmatrix} \\ &= \begin{bmatrix} -1 & -3 \\ 1 & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} -1 & 0 \\ 0 & 1 \end{bmatrix} \cdot \frac{1}{2} \begin{bmatrix} 1 & 3 \\ -1 & -1 \end{bmatrix} \end{aligned}$$

$$= \begin{bmatrix} 2 & 3 \\ -1 & -2 \end{bmatrix}$$

□

Svar:

$$A^{17} = \begin{bmatrix} 2 & 3 \\ -1 & -2 \end{bmatrix}$$

DEL B

4. I $\mathbb{R}^4$ har vi följande vektorer

$$\vec{u}_1 = \begin{bmatrix} 1 \\ -1 \\ 2 \\ 1 \end{bmatrix}, \quad \vec{u}_2 = \begin{bmatrix} 1 \\ 2 \\ 1 \\ -1 \end{bmatrix}, \quad \vec{u}_3 = \begin{bmatrix} -1 \\ -8 \\ 1 \\ 5 \end{bmatrix}, \quad \vec{u}_4 = \begin{bmatrix} 1 \\ 1 \\ 1 \\ 1 \end{bmatrix} \quad \text{och} \quad \vec{u}_5 = \begin{bmatrix} -7 \\ 2 \\ 4 \\ 1 \end{bmatrix}.$$

Delrummet $V = \text{Span}\{\vec{u}_1, \vec{u}_2, \vec{u}_3, \vec{u}_4\}$ har dimension tre.

- (a) Bestäm en bas för V . (1 p)
 (b) Avgör om $V^\perp = \text{Span}\{\vec{u}_5\}$. (2 p)
 (c) Skriv V som lösningsmängden till ett linjärt ekvationssystem. (1 p)

Lösning. (a) Eftersom det är givet att $\dim V = 3$, söker vi en bas av V som tre vektorer valda av vektorerna $\vec{u}_1, \vec{u}_2, \vec{u}_3, \vec{u}_4$. Till exempel, försöker vi att ta tre första vektorer $\vec{u}_1, \vec{u}_2, \vec{u}_3$. Det räcker att visa att dem är linjärt oberoende eftersom om det vore så då har deras linjära höljet dimension 3 och måste således sammanfalla med V .

Vi undersöker samband $C_1\vec{u}_1 + C_2\vec{u}_2 + C_3\vec{u}_3 = 0$. Det är ett homogent system av linjära ekvationer med matris

$$\begin{pmatrix} 1 & 1 & -1 \\ -1 & 2 & -8 \\ 2 & 1 & 1 \\ 1 & -1 & 5 \end{pmatrix}.$$

Efter standard Gausselimination får vi trappstegmatris

$$\begin{pmatrix} 1 & 1 & -1 \\ 0 & 3 & -9 \\ 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}.$$

Systemet har icke-triviala lösningar vilket visar att vektorerna $\vec{u}_1, \vec{u}_2, \vec{u}_3$ inte utgör en bas, dem är linjärt beroende!

Nästa försök är att ta vektorer $\vec{u}_1, \vec{u}_2, \vec{u}_4$. Analog undersökning av sambandet $C_1\vec{u}_1 + C_2\vec{u}_2 + C_4\vec{u}_4 = 0$ visar att det ända möjliga lösningar C_1, C_2, C_4 är $C_1 = C_2 = C_4 = 0$ vilket visar att vektorerna $\vec{u}_1, \vec{u}_2, \vec{u}_4$ är linjärt oberoende och dem utgör en bas av V .

(b) Man kollar först att alla vektorer i form $\vec{v} = (-7t, 2t, 4t, t)$ är vinkelräta mot alla vektorer $\vec{u}_k$, $k = 1, 2, 3, 4$ genom att räkna direkt skalärprodukt $\vec{v} \cdot \vec{u}_k$ (alla sådana skalärprodukter blir noll). Således alla sådana vektorer $\vec{v}$ är vinkelräta också till hela V och de ligger i ortogonala komplementet $V^\perp$. Detta visar att en-dimensionellt underrum $W = \{(-7t, 2t, 4t, t) : \text{godtyckliga } t\}$ är innehållet i ortogonala komplementet $V^\perp$.

Att underrummet W sammanfaller med $V^\perp$ ser man med hjälp av dimensioner. Alla vektorer $\vec{u}_k$ ligger i rum $\mathbb{R}^4$ av fyra dimensioner. Det är givet i uppgiften att $\dim V = 3$.

Detta ger oss $\dim V^\perp = 4 - 3 = 1$ d v s $V^\perp$ har dimension 1. Men underrummet W har också dimension 1 vilket visar att W och $V^\perp$ sammanfaller.

(c) Man kan t ex använda egenskap att $V = (V^\perp)^\perp = W^\perp$. Den visar att V består av dem vektorer som är vinkelräta mot alla vektorer i underrummet W d v s mot vektor $(-7, 2, 4, 1)$. Detta ger oss att V består av alla vektorer (x, y, z, t) som löser ekvationen $-7x + 2y + 4z + t = 0$.

□

Svar:

(a) T ex $\vec{u}_1, \vec{u}_2, \vec{u}_4$.

(b) Ja.

(c) $-7x + 2y + 4z + t = 0$.

5. Vid en laboration får två studenter följande mätvärden

t (ms)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
x (mm)	0	1	1	1	2	2	2	2	3	3	3

Mätutrustningen är inte speciellt tillförlitlig och för att få ut det mest av mätningarna bestämmer sig studenterna för att använda minsta kvadratmetoden för att få reda på vilket linjärt samband $x = at + b$ som bäst passar de gjorda mätningarna. Den ena studenten hävdar att man skulle tjäna på att göra en substitution som leder till att man istället skriver sambandet som $x = a(t - 5 \text{ ms}) + b$.

- (a) Utför de räkningar som behövs för att bestämma det linjära sambandet, antingen med eller utan substitutionen. **(3 p)**
 (b) Förklara varför det ena sättet leder till en lättare beräkning. **(1 p)**

Lösning. (a) Om vi använder substitutionen leder det till en förskjutning av t -värdena så att systemet kan skrivas som $Ax = b$ där

$$A = \begin{bmatrix} -5 & 1 \\ -4 & 1 \\ -3 & 1 \\ -2 & 1 \\ -1 & 1 \\ 0 & 1 \\ 1 & 1 \\ 2 & 1 \\ 3 & 1 \\ 4 & 1 \\ 5 & 1 \end{bmatrix}, \quad b = \begin{bmatrix} 0 \\ 1 \\ 1 \\ 1 \\ 1 \\ 2 \\ 2 \\ 2 \\ 3 \\ 3 \\ 3 \end{bmatrix}.$$

För att få en minsta kvadratlösning till det överbestämda systemet löser vi normallekvationen, dvs $A^T Ax = A^T b$. Vi får då

$$\begin{bmatrix} 110 & 0 \\ 0 & 11 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} a \\ b \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 31 \\ 20 \end{bmatrix}$$

Eftersom koefficientmatrisen är en diagonalmatris får vi direkt lösningen som $a = 31/110 \approx 0,282$ och $b = 20/11 \approx 1,82$. Det linjära sambandet bör därmed vara

$$x = 31/110t + 20/11 - 5 \cdot 31/110 = 31/110t + 9/22.$$

Om man inte gör substitutionen får man istället

$$A = \begin{bmatrix} 0 & 1 \\ 1 & 1 \\ 2 & 1 \\ 3 & 1 \\ 4 & 1 \\ 5 & 1 \\ 6 & 1 \\ 7 & 1 \\ 8 & 1 \\ 9 & 1 \\ 10 & 1 \end{bmatrix}, \quad b = \begin{bmatrix} 0 \\ 1 \\ 1 \\ 1 \\ 2 \\ 2 \\ 2 \\ 3 \\ 3 \\ 3 \\ 3 \end{bmatrix}.$$

Vi får då normalekvationen

$$\begin{bmatrix} 385 & 55 \\ 55 & 11 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} a \\ b \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 131 \\ 20 \end{bmatrix}$$

och vi kan lösa systemet med exempelvis Cramers regel eller med Gausselimination. Vi får då $a = 31/110 \approx 0,282$ och $b = 9/22 \approx 0,409$. Det linjära sambandet bör därmed vara

- (b) I och med att koefficientmatrisen blir en diagonalmatris efter substitutionen är det lättare att lösa problemet på det viset. Man måste dock komma ihåg att återföra sambandet på den ursprungliga formen.

□

Svar:

- (a) Vi får sambandet $x = 31/110t + 9/22$.
 (b) Det blir lättare att lösa normalekvationen efter substitutionen.

6. Låt L vara en linje genom origo i planet. Låt $T: \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}^2$ vara den linjära avbildning som speglar planet i linjen L . Vi låter N vara linjen som är ortogonal mot L och som går genom origo. Låt $\vec{u}$ vara en riktningsvektor för L , och $\vec{n}$ en riktningsvektor för N .
- (a) Vad är $T(\vec{u})$, och vad är $T(\vec{n})$? (1 p)
- (b) Bestäm egenvektorer och egenvärden till avbildningen T . (1 p)
- (c) Skriv $T(3\vec{u} + 4\vec{n})$ som en linjärkombination av $\vec{u}$ och $\vec{n}$. (2 p)

Lösning. (a) Eftersom $\vec{u}$, som en riktningsvektor, är parallell med linjen L blir spegelbilden av $\vec{u}$ lika med $\vec{u}$. Alltså $T(\vec{u}) = \vec{u}$.

Vektorn $\vec{n}$ som är vinkelrät mot linjen har spegelbilden $-\vec{n}$. Därför $T(\vec{n}) = -\vec{n}$.

- (b) En vektor $\vec{v} \neq \vec{0}$ är en egenvektor till avbildningen T om det finns ett tal λ så att

$$T(\vec{v}) = \lambda\vec{v}$$

Talet λ är i detta fall avbildningens egenvärde. Från första delen har vi

$$T(\vec{u}) = 1 \cdot \vec{u} \quad \text{och} \quad T(\vec{n}) = -1 \cdot \vec{n}$$

Alltså är $\lambda_1 = 1$ och $\lambda_2 = -1$ avbildningens egenvärden med motsvarande egenvektorer $\vec{u}$ och $\vec{n}$. Vektorerna $t\vec{u}, t \in \mathbb{R}$ och $s\vec{n}, s \in \mathbb{R}$ är också egenvektorer till T som svarar mot $\lambda_1 = 1$, respektive $\lambda_2 = -1$. (Detta ser vi enkelt: T ex. $T(t\vec{u}) = tT(\vec{u}) = 1 \cdot t\vec{u}$ visar att $t\vec{u}$, för varje t , är en egenvektor med egenvärden 1).

En avbildning $T: \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}^2$ kan ha maximalt 2 egenvärden (den karakteristiska ekvationen har grad 2 och, i vårt fall, har två rella enkla rötter 1 och -1) Med andra ord har vi funnit alla egenvärden. Både λ_1 och λ_2 har algebraiska multipliciteten = 1. Förutom $t\vec{u}, t \in \mathbb{R}$ finns det inte andra egenvektorer tillhörande $\lambda_1 = 1$ eftersom (dimensionen för egenrummet $E_{\lambda_1} \leq$ (egenvärdes algebraiska multipliciteten) = 1).

Samma resonemang gäller för egenvektorer motsvarande $\lambda_2 = -1$.

Alltså har T följande egenvärden:

$\lambda_1 = 1$, med motsvarande egenvektorer $t\vec{u}, t \in \mathbb{R}$

$\lambda_2 = -1$ med motsvarande egenvektorer $s\vec{n}, s \in \mathbb{R}$

- (c) $T(\vec{w}) = T(3\vec{u} + 4\vec{n}) =$ (enligt definitionen av en linjär avbildning)
 $= 3T(\vec{u}) + 4T(\vec{n}) =$ (enligt första delen)
 $= 3\vec{u} - 4\vec{n}$

□

Svar:

(a) $T(\vec{u}) = \vec{u}, T(\vec{n}) = -\vec{n}$.

(b) $\lambda_1 = 1$ och $\lambda_2 = -1$ är avbildningens egenvärden med motsvarande egenvektorer $t\vec{u}$ och $s\vec{n}$.

(c) $T(\vec{w}) = 3\vec{u} - 4\vec{n}$

DEL C

7. Bestäm alla linjära avbildningar $T: \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ som uppfyller följande två krav: **(4 p)**

(a) Vektorerna

$$\begin{bmatrix} 1 \\ -1 \\ 0 \end{bmatrix} \quad \text{och} \quad \begin{bmatrix} 0 \\ 1 \\ 1 \end{bmatrix}$$

utgör en bas för nollrummet för T .

(b) Bildrummet för T är linjen med riktningsvektor $\begin{bmatrix} 0 \\ 0 \\ 1 \end{bmatrix}$.

Lösning. Varje linjär avbildning bestäms med hur avbildar den vissa basvektorer. Vi väljer följande basvektorer i rummet $\mathbb{R}^3$: $\vec{v}_1 = (1, -1, 0)$, $\vec{v}_2 = (0, 1, 1)$ och

$$\vec{v}_3 = \vec{v}_1 \times \vec{v}_2 = \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ 1 & -1 & 0 \\ 0 & 1 & 1 \end{vmatrix} = (-1, -1, 1).$$

Vi kollar att vektorer $\vec{v}_1$, $\vec{v}_2$ och $\vec{v}_3$ utgör en bas i $\mathbb{R}^3$ genom t ex att räkna determinant

$$\begin{vmatrix} 1 & -1 & 0 \\ 0 & 1 & 1 \\ -1 & -1 & 1 \end{vmatrix} = 3 \neq 0.$$

Varje vektor $\vec{v}$ i rummet $\mathbb{R}^3$ kan skrivas då som linjär kombination

$$\vec{v} = c_1\vec{v}_1 + c_2\vec{v}_2 + c_3\vec{v}_3.$$

Vektoren $\vec{v}_3$ är vinkelrät mot $\vec{v}_1$ och $\vec{v}_2$ vilket ger oss att $c_3\vec{v}_3$ är projektion av $\vec{v}$ på linjen parallel med $\vec{v}_3$ och således

$$c_3 = \frac{\vec{v} \cdot \vec{v}_3}{\|\vec{v}_3\|^2} = \frac{\vec{v} \cdot \vec{v}_3}{3}.$$

Vi får då

$$T\vec{v} = c_1T\vec{v}_1 + c_2T\vec{v}_2 + c_3T\vec{v}_3.$$

Men $T\vec{v}_1 = T\vec{v}_2 = \vec{0}$ enligt (a) i uppgiften och $T\vec{v}_3 = C(0, 0, 1)$ enligt (b) i uppgiften (här C är någon konstant). Tillsammans får vi

$$T\vec{v} = C \frac{\vec{v} \cdot \vec{v}_3}{3} \cdot (0, 0, 1) = D(\vec{v} \cdot \vec{v}_3) (0, 0, 1)$$

(där $D = C/3$ är en godtycklig konstant). Om $\vec{v} = (x, y, z)$, då får vi

$$T\vec{v} = (0, 0, D(-x - y + z)).$$

□

Svar:

(a) $T\vec{v} = (0, 0, D(-x - y + z))$, där $\vec{v} = (x, y, z)$ och D är godtycklig konstant.

8. På Algebramuseet finns en projektionsmaskin. Om man stoppar in en vektor $\vec{v}$ i $\mathbb{R}^3$ och trycker på en knapp så matar maskinen ut den ortogonala projektionen av $\vec{v}$ på ett (fixerat) tvådimensionellt delrum W till $\mathbb{R}^3$.

Maskinen börjar bli gammal och håller bara för två knapptryckningar till. Tyvärr går den inte att reparera så museets chefsingenjör vill i stället bygga en ny maskin med exakt samma funktion. Problemet är att hon inte vet vilket delrum W maskinen är byggd för.

Chefsingenjören är visserligen väldigt bra på linjär algebra, men räcker två knapptryckningar för att hon säkert ska kunna lista ut vad W är innan maskinen går sönder?

(4 p)

Lösning. Chefsingenjören tar två linjärt oberoende vektorer $\bar{u}$ och $\bar{v}$ i $\mathbb{R}^3$ och använder de två knapptryckningarna till att ta reda på $\bar{u}' = \text{proj}_W \bar{u}$ och $\bar{v}' = \text{proj}_W \bar{v}$. Om $\bar{u}' = \bar{u}$ och $\bar{v}' = \bar{v}$ ligger båda dessa vektorer i planet W och eftersom $\bar{u}$ och $\bar{v}$ är linjärt oberoende utgör de en bas för W ; därmed är W entydigt bestämd. Om $\bar{u}' \neq \bar{u}$ så är differensen $\bar{u} - \bar{u}' = \bar{u} - \text{proj}_W \bar{u}$ en normalvektor till W och om $\bar{v}' \neq \bar{v}$ är $\bar{v} - \bar{v}'$ en normalvektor. I båda fallen är W alltså entydigt bestämd. $\square$

Svar: Ja, det räcker med två knapptryckningar.

9. Låt A vara en symmetrisk 4×4 -matris som har följande två egenskaper:

- (a) Rang till matrisen A är 2.
 (b) Vektorerna

$$\begin{bmatrix} 1 \\ 2 \\ 0 \\ 1 \end{bmatrix} \quad \text{och} \quad \begin{bmatrix} 0 \\ 1 \\ 1 \\ 0 \end{bmatrix}$$

är egenvektorer med egenvärdet 2.

Bestäm alla egenvektorer till A .

(4 p)

Lösning. Vi betecknar egenvektorer givna i (b) med $\vec{w}_1 = (1, 2, 0, 1)$ och $\vec{w}_2 = (0, 1, 1, 0)$. Man ser lätt att dem två vektorerna är linjärt oberoende och således deras linjära höljet W har dimension 2. Alla vektorer i W har formen

$$\vec{w} = c\vec{w}_1 + d\vec{w}_2 = (c, 2c + d, d, c)$$

och alla dem är egenvektorer med egenvärdet 2. Detta visar att egenvärdet $\lambda = 2$ har multiplicitet minst 2.

Enligt spektralsats så finns det någon ON bas av egenvektorer till matris A : $\vec{v}_1, \vec{v}_2, \vec{v}_3, \vec{v}_4$. I denna bas blir matrisen A en diagonalmatris med diagonala elementer $\lambda_1, \lambda_2, \lambda_3, \lambda_4$. Två första egenvärdena är $\lambda_1 = \lambda_2 = 2$. Men eftersom rangen till A är 2 enligt (a) i uppgiften, så får vi $\lambda_3 = \lambda_4 = 0$. Detta visar att underrum av egenvektorer som hör till egenvärdet 2 har dimension 2 och det sammanfaller med underrummet W erhållet tidigare. Annat underrum består av egenvektorer som hör till egenvärdet 0 och det är ortogonala komplementet till W .

För att bestämma ortogonala komplementet löser vi linjära systemet

$$\begin{cases} x + 2y + t = 0 \\ y + z = 0. \end{cases}$$

Standard Gausselimination ger oss lösningar

$$(x, y, z, t) = (2a - b, -a, a, b)$$

där a, b är godtyckliga konstanter. Det är allmän form av egenvektorer som hör till egenvärdet 0.

□

Svar:

- (a) Egenvektorer som hör till egenvärdet $\lambda = 2$ är $(c, 2c + d, d, c)$. Egenvektorer som hör till egenvärdet $\lambda = 0$ är $(2a - b, -a, a, b)$. Här a, b, c, d är godtyckliga konstanter.